

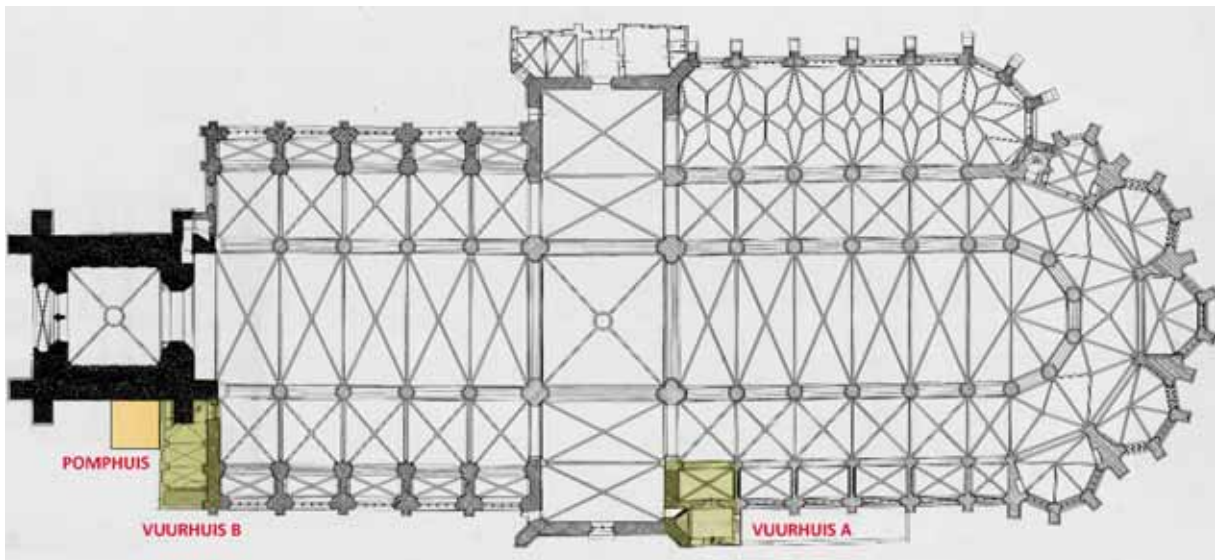
Vuurhuizen in de Dordtse Grote Kerk

Wie in de winter kerkdiensten heeft meegemaakt in de Grote Kerk weet hoe koud het dan kan zijn. Om zich vroeger enigszins tegen de kou te wapenen, kon gebruik worden gemaakt van een houten stoof. In de stoof werd een vuurtest van aardewerk gezet, gevuld met enkele gloeiende kolen. Met warme voeten waren de kerkdiensten redelijk goed uit te houden.

De kolen werden gestookt in het vuurhuis en in de testjes gedaan door de zogenaamde stovenzetsters (foto circa 1920). De Grote Kerk bezat twee vuurhuizen die we in onderstaand artikel nader zullen bekijken.

Vijf stovenzetsters met kosteres Van der Hum en kerkmeesters.

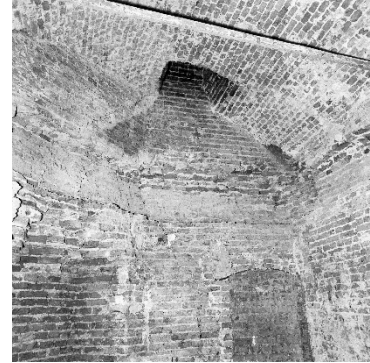
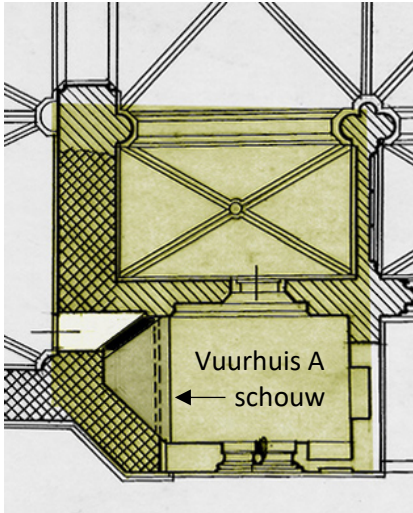
Vuurhuis A

Aan de oostzijde van het zuidertransept bevindt zich tegen de schuine steunbeer en de eerste koorkapel – de *Petrus en Pauluskapel* – een middeleeuws gebouwtje met een schilddak, waarvan de muren bekleed zijn met Gobertangesteen. Vrij hoog in de gevel zorgt een getralied venster met middenstijl voor lichtinval. Naast het venster bevindt zich een gedicht poortje. Het gebouwtje heeft onder meer dienst gedaan als *vuurhuis*.

Het is niet duidelijk wat de functie van de aanbouw was in de middeleeuwen. Vermoedelijk is de ruimte toegankelijk geweest vanuit het zuidertransept (zie *plattegrond* boven). Hier werden volgens geschiedschrijver Matthijs Balen (1677) door de Heilige Geestmeesters op bepaalde feestdagen 'de proven' (*giften in natura, zoals brood*) uitgereikt aan de armen.

Na 1572, toen de Grote Kerk werd ingericht voor de protestantse eredienst, deed het gebouwtje dienst als 'comptoir der kerkmeesters' (*kerkkantoor*).

Bij het afbreken van de kluis kwamen de dichtgemetselde doorgang naar het transept en het rookgat tevoorschijn.

In 1638 werd een doorgang gemaakt naar de Petrus en Pauluskapel, de doorgang in het zuidertransept dichtgemetseld en omstreeks 1650 de ruimte omgebouwd tot *vuurhuis*. Op de tekening links zien we de Petrus en Pauluskapel met de doorgang naar het *vuurhuis*. In het *vuurhuis* is tegen de schuine steunbeer van het zuidertransept de schouw gebouwd, waar de kolen gebrand werden.

Tijdens de grote restauratie van de kerk van 1903-1938 werd omstreeks 1915 ook het *vuurhuis* gerestaureerd en werden de kap en het dak vernieuwd. Waarschijnlijk is toen ook de schouw afgebroken en werd de ruimte alleen nog gebruikt als opslagplaats voor stoven en testjes (*afb. boven-midden*). Voor het vullen van de testjes met gloeiende kolen zal toen gebruikt zijn gemaakt van *vuurhuis B*; waarover straks meer.

In 1938 werd in het middenschip een betonnen vloer gestort en kreeg dit deel van de kerk voetverwarming. Dit was tevens het

einde van het gebruik van de *vuurhuizen* voor verwarming met stoven.

In 1946 kreeg *vuurhuis A* door de inbouw van een brandkast de functie van kluis. Veertig jaar later, bij de restauratie van 1983-1987, werd de brandkast weer weggebroken (*rechtsboven*) en de ruimte ingericht als herentoilet.

Vuurhuis B

Tegen de westelijke wand van de zuidelijke zijbeuk en de kapellen van het schip en tussen de toren en de huisjes aan de Pottenkade is eveneens een *vuurhuis* gebouwd. Het bouwjaar dateert van 1764.

Wat was de reden voor de bouw van een tweede vuurhuis?

In 1763 waren aan het orgel *eenige noodzakelijke reparaties* nodig en werd tevens besloten het beeldhouwwerk te vernieuwen *na de tegenwoordige Smaak* (het rococo).

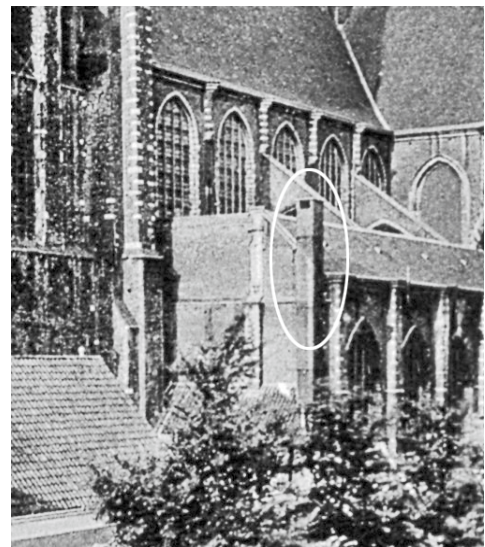
Tijdens de reparaties bleek duidelijk dat het orgel te lijden had gehad van vocht door *het manquement* (ontbreken) van een *bequaam vuurhuus*.

Als proef werden in de torenhal vuurwagens met gloeiende kolen geplaatst, maar dat bleek niet afdoende te zijn. Om toch zorg te dragen voor een goede verwarming van het orgel werd besloten een vuurhuis te bouwen aan de zuidzijde van de toren. Voor de bouw was echter toestemming nodig van de Raad van State, daar een groot deel van de grond rond de toren eigendom was van het Rijk. Omstreeks 1590 had prins Maurits bij de toren een ammunitieloods laten plaatsen. De erven aan de zuidzijde werden door de wapensmid gebruikt voor het vervaardigen van kanonskogels. Ook lagen de erven vol met oorlogsmateriaal zoals geschut en bommen. Dit leidde terecht tot grote zorg bij de Dordtenaren.

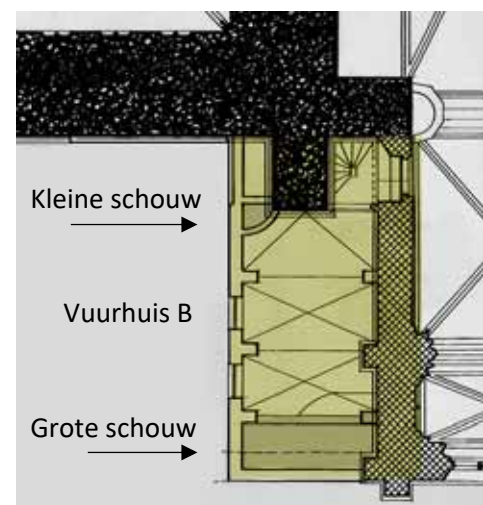
31 oktober 1763 verleende de Raad toestemming tot bouw van een vuurhuis. Het vuurhuis moest worden voorzien van een zware muur en gewelf. De schoorsteen moest zo hoog worden opgetrokken dat men niet bevreesd hoefde te zijn voor brand. Het werk kon nu aanbesteed worden:

Donderdag 5 juli 1764, Is besteedt het metzelwerk van 'Nieuw te maeke Vuurhuys onder de Grootekerks Tooren'. Annemer Barendt van den Vorm voor 469 gld. Timmerwerk met de Style voor vyff glazevormen door Jan Slegt voor 562 gld. IJzerwerk door Adriaen van Es voor 10:9:- gld.

In de winter van 1764 bleek dat het vuurhuis het orgel niet voldoende kon verwarmen. In de blinde buitenmuur, die de toestroom van voldoende lucht bij het vuur belemmerde, werden nu twee vensters gemaakt. Het uiteindelijke resultaat zal weinig effect hebben gehad op het orgel.

De schouw aan de zuidzijde van het vuurhuis en rechts de schoorsteen tegen de gevel van de Sint-Stevenkapel.

In 1935, tijdens de grote restauratie van de kerk, werd ook het vuurhuis hersteld. Het lessenaarsdak werd gewijzigd in een zadeldak en de grote schouw afgebroken. Op die plaats werd als afsluiting van het vuurhuis een topgevel gebouwd.

In de benedenverdieping van het vuurhuis (*linksboven*) werd in 1941 de kleine schouw afgebroken om plaats te maken voor een doorgang (*linkerdeur*) naar een te bouwen pomphuis.

De foto rechtsboven toont de zolder met de in 1935 aangebrachte nieuwe kap en de muur van de topgevel met een klein venster.

De foto links laat de zolder zien in de richting van de zware steunbeer van de toren. Door de geopende deur is de draaitrap naar het triforium in de kerk zichtbaar. Op de deur zit een bordje met het woord 'telex', waarschijnlijk geplaatst door een vroegere koster die amateurzender was.

In 1941 werd tegen de toren en de westmuur van het vuurhuis een pomphuis gebouwd met een lessenaarsdak ten dienste van brandbeveiliging van de kerk. In 1953 moest vanwege de watersnoodramp, waarbij het water ook in het pomphuis stond, de brandblusinstallatie worden gereviseerd. In 1973 werd de pomp- en sprinklerinstallatie geheel vernieuwd.

Foto rechts: de kap van het Mariakoor met de sprinklerinstallatie als brandbeveiliging.

